

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.
Регіональна науково-практична конференція,
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 17 грудня 2015 року

Мірошниченко В.В., Лисенко С.М.

**КРЕДИТНО-ГРОШОВА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ
МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ**

У сучасній економіці велике значення має підтримка стабільності грошової одиниці, достатнє забезпечення капіталом, захищена від криз банківська система. Особлива роль належить грошово-кредитній системі та її головній ланці - центральному банку. У сучасних умовах діяльність центрального банку має вирішальний вплив на стабільність національної валюти, надійність банківських установ, дієвість платіжно-розрахункового механізму, що загалом визначає ефективність функціонування всієї економіки. Зазначені обставини обумовлюють актуальність та необхідність розгляду питань, пов'язаних зі статусом центрального банку в економіці та сфер його функціонування, оскільки місце центрального банку в ринковій економіці багато в чому визначає хід та напрям економічного розвитку.

Мета роботи - аналіз діяльності центрального банку, його функцій, принципів та становлення сучасного стану в Україні, характерних рис і цілей його діяльності в умовах ринкової економіки і розробка пропозицій, спрямованих на розвиток та підвищення ефективності діяльності Національного банку України.

Пристаюючи до аналізу ефективності грошово-кредитної політики НБУ, слід розглянути стан і динаміку показників, які формують величину попиту на гроші. Одним з основних таких показників є обсяг національного виробництва. В Україні 2014 р. і початок 2015 р. характеризуються спадом ділової активності, що негативно позначилось на показниках розвитку національної економіки. Причому, за рахунок загострення ситуації на Донбасі, погіршення показників розвитку національної економіки протягом 2014 р. мало тенденцію до прискорення (див. рис.1). Так, якщо обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП) України у I кварталі 2014 р. порівняно з аналогічним періодом 2013 р. скоротився на 1,2 %, у II кварталі 2014 р. ВВП скоротився на 4,5 %, у III кварталі – скоротився на 5,4 %, то у IV кварталі ВВП скоротився на 14,8 %. У цілому ж за підсумками 2014 р. ВВП України скоротився на 6,8 % [4].

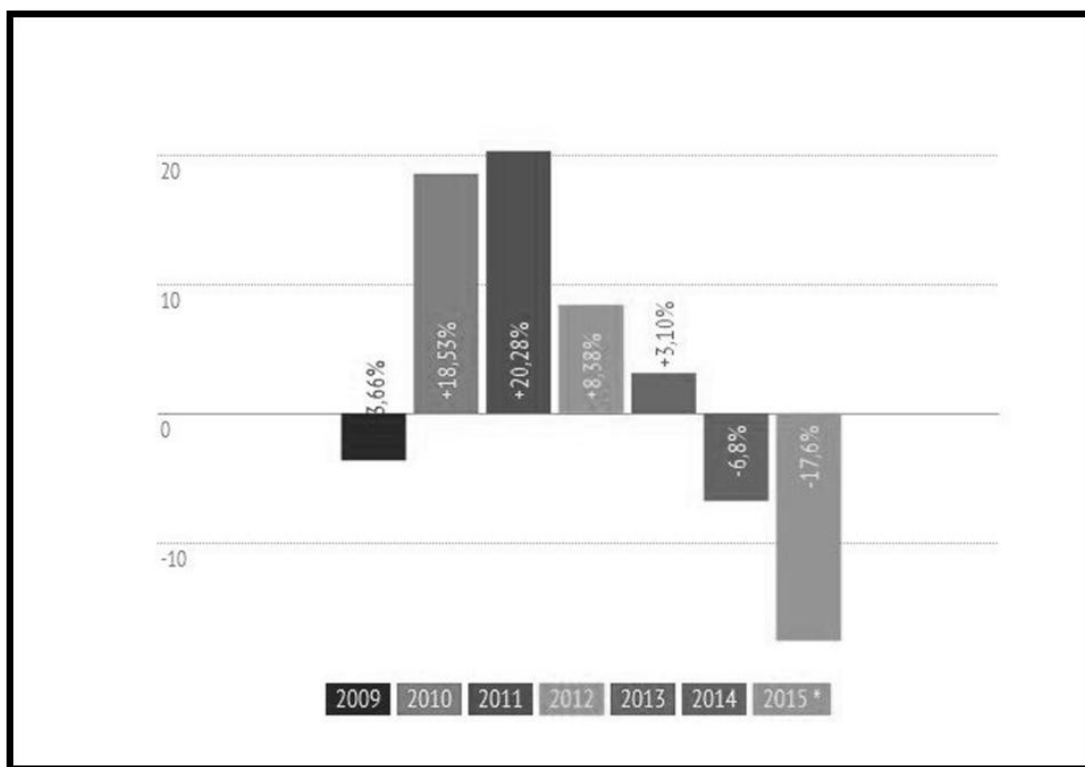

Рисунок 1 - Динаміка ВВП України

Іншим показником, який характеризує стан грошового ринку, є темп інфляції та девальвація національної грошової одиниці. На думку деяких експертів протягом найближчих місяців не варто очікувати помітної девальвації гривні, у тому числі й через надходження в Україну коштів Міжнародного валютного фонду (МВФ). А оскільки зростання роздрібних цін в Україні останнім часом здебільшого було обумовлене девальвацією гривні, то можна припустити, що протягом найближчих місяців курсовий чинник не стимулюватиме зростання ІСЦ. Крім того, у літньо - осінній період традиційним є значне зростання товарної маси в Україні за рахунок виробництва сільськогосподарської продукції. Також протидіє зростанню

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.
*Регіональна науково-практична конференція,
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 17 грудня 2015 року*

споживчої інфляції в Україні зниження реальних доходів населення й пов'язані з цим обмеження попиту на товари та послуги, насамперед, імпортного походження. Тому деяке підвищення темпів споживчої інфляції відбулося восени під впливом підвищення тарифів на електроенергію та газ для населення.

Прискорене зростання темпів інфляції об'єктивно стимулює попит на гроші. З іншого боку, обмеження такого підвищеного попиту на гроші через скорочення їх пропозиції як раз і є одним із заходів антиінфляційної політики держави. Як повідомляється на офіційному сайті Національного банку України, «у березні 2015 р. темпи зростання монетарної бази уповільнилися до 0,9 % у річному вимірі порівняно з 7,5 % на кінець лютого 2015 р. На зменшення темпів зростання монетарної бази вплинуло: подальше нарощування залишків коштів уряду в національній валюті на рахунках у Національному банку (протягом березня залишки збільшилися в 1,8 разів); зменшення обсягів операцій Національного банку з купівлі цінних паперів (ОВДП за сумою основного боргу). У березні приріст обсягу державних боргових цінних паперів у портфелі Національного банку становив лише 1,5 % порівняно із середньомісячним приростом 3,1 % на місяць протягом попередніх двох місяців. Дія цих чинників компенсувала вплив зменшення обсягів мобілізаційних операцій та операцій з підтримки ліквідності порівняно з попередніми місяцями в умовах достатньо високого рівня ліквідності банківської системи протягом березня.

Темпи зростання грошової маси уповільнилися в березні до 8,2 % у річному вимірі (порівняно з 21,6 % на кінець лютого 2015 р.), що здебільшого було пов'язано з подальшим відпливом депозитів із банківської системи та курсовою переоцінкою валютних депозитів. Так, на кінець березня обсяги депозитів населення в національній валюті в річному вимірі скоротилися на 20,4 %, тоді як зменшення в лютому становило 21,3 %. Крім того, другий місяць поспіль зростають залишки на рахунках юридичних осіб у національній валюті (на 6,6 % у річному вимірі). Уповільнення темпів відпливу депозитів могло бути пов'язане, зокрема, зі зростанням вартості гривневих ресурсів, що стало наслідком активізації застосування Національним банком важелів процентної політики. 4 березня 2015 р. облікову ставку Національного банку підвищено на 10,5 в. п. – до 30,0 % річних з відповідним коригуванням процентних ставок за його операціями з банками – як запобіжний захід у відповідь на прогнозоване посилення інфляційного тиску. Так, у березні порівняно з лютим середньозважені процентні ставки в національній валюті зросли: за міжбанківськими кредитами на 3,6 в. п. – до 26,0 % річних; за кредитами, наданими фізичним та юридичним особам, на 5,5 в. п. – до 24,2 %; за строковими депозитами фізичних та юридичних осіб – до 21,4 та 11,9 % річних відповідно» [4].

Як стверджують фахівці НБУ «у цілому проведення грошово-кредитної політики узгоджувалося з необхідністю виконання зобов'язань за програмою співробітництва з МВФ. За підсумками березня було забезпечено виконання монетарних критеріїв ефективності за чистими внутрішніми активами та чистими міжнародними резервами, а також індикативної цілі за монетарною базою» [5].

«У березні 2015 р. дефіцит поточного рахунку платіжного балансу України зменшився до 13 млн дол. США завдяки покращенню динаміки експорту та продовження скорочення імпорту високими темпами. Загалом дефіцит поточного рахунку в I кварталі виявився на 0,2 млрд дол. США кращим, ніж прогнозувалося, завдяки вищому експорту товарів і послуг у березні. Однак у подальшому ризики прогнозу залишаються високими через можливе загострення військового конфлікту, досить повільні процеси імпортозаміщення та зниження цін на основні експортні товари. Також у березні дефіцит капітального та фінансового рахунку залишився на рівні попереднього місяця (292 млн дол. США). Як і в попередні місяці дефіцит був зумовлений чистими виплатами за борговими зобов'язаннями банківського (1,0 млрд дол. США) та реального секторів (0,6 млрд дол. США). Низькі залучення приватного сектору зумовлені очікуваннями рішення щодо початку процесу репрофайлінгу за суверенними та квазісуверенними єврооблігаціями, ризиками відновлення активних військових дій на сході країни, а також адміністративними обмеженнями на валютному ринку. Водночас третій місяць поспіль продовжилося скорочення готівкової валюти поза банками – у березні на 120 млн дол. США, а за весь I квартал – на 342 млн дол. США. Як наслідок капітальний та фінансовий рахунок також виявився на 0,1 млрд дол. США кращим, ніж прогнозувалося. Однак дуже низький рівень ролівера в I кварталі створює значні ризики для подальшої динаміки фінансового рахунку. У результаті дефіцит платіжного балансу в розмірі 305 млн дол. США був профінансований за рахунок резервних активів. Однак завдяки отриманню першого траншу від МВФ у рамках програми EFF у розмірі 4,9 млрд дол. США обсяг міжнародних резервів на 01.04.2015 зріс до 10,0 млрд дол. США, або 2,1 місяця імпорту майбутнього періоду», – повідомляється на офіційному сайті Національного банку України [4].

Правда, станом на 1 травня 2015 р. обсяг міжнародних резервів України становив 9 млрд 631 млн дол. США в еквіваленті. Зазначене скорочення обсягу міжнародних резервів України «було обумовлене насамперед необхідністю здійснення платежів з погашення та обслуговування державного та гарантованого державою боргу в іноземній валюті в сумі 737 млн дол. США». За оцінками Національного банку, «зростання витрат на обслуговування державного боргу та оборону триватиме, проте фіскальна політика в цілому в 2015 р. збережеться жорсткою, хоча вплив девальваційно-інфляційних ефектів з часом

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.
Регіональна науково-практична конференція,
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 17 грудня 2015 року

вичерпається... Вагомим ризиком виконання державного бюджету є недоотримання доходів від приватизації. Видатки можуть перевищити заплановані внаслідок індексації заробітних плат і перегляду мінімальної заробітної плати і пенсії через перевищення запланованих показників інфляції». Саме зростання витрат на обслуговування державного боргу та оборону за ймовірності одночасного недоотримання доходів державного бюджету створює вагому потенційну загрозу стабільності курсу гривні восени 2015 – взимку 2016 рр. Причому з питань реструктуризації зовнішніх українських боргових зобов'язань поки йдуть перемовини з кредиторами, результати яких будуть відомі пізніше. А це означає, що нинішні прогнозні оцінки фінансово-економічної ситуації в Україні необхідно буде коригувати вже десь наприкінці літа – на початку осені [5].

Мінімальні резерви як інструмент грошово-кредитної політики використовуються у практиці грошово-кредитного регулювання для розв'язання довготермінових проблем стабілізації грошового обігу й антиінфляційної боротьби. Облікова політика центрального банку є механізмом безпосереднього впливу на ліквідність кредитних інститутів шляхом змін вартості кредитів рефінансування, що опосередковано чинить вплив на економіку країни у цілому. Шляхом проведення центральним банком операцій на відкритому ринку збільшується чи зменшується обсяг власних резервів комерційних банків зокрема та банківської системи у цілому, що призводить до зміни вартості кредиту і попиту на гроші.

Валютну політику Національний банк здійснює у загальному контексті єдиної державної грошово-кредитної політики з визначенням курсової політики, яка є складовою частиною політики фінансової стабілізації. Наявність валютного регулювання і контролю з боку держави є об'єктивною економічною необхідністю. Надання широких повноважень Національному банку в сфері валютного регулювання і контролю цілком виправдане, особливо в умовах формування ринку, коли відсутня належним чином розроблена законодавча база, а ринкові механізми, що саморегулюються, не набули достатнього розвитку.

Крім того, центральні банки, будучи фінансовими агентами уряду, виконують цілий комплекс операцій для його обслуговування.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в Україні головною метою грошово-кредитної політики з 2005 року є забезпечення стабільності гривні як монетарної передумови і фактора економічного та макроекономічного зростання. Ця мета буде досягнута шляхом керування динамікою грошової пропозиції відповідно до попиту на гроші з використанням відповідних інструментів грошово-кредитної політики.

Література:

1. Адамик Б.П. Національний банк і грошово-кредитна політика. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. - 278 с.
2. Терещенко О. Регуляторні можливості центрального банку в оздоровленні фінансів реального сектору економіки // Вісн. НБУ. - 2004. - № 1. - С. 9-12.
3. Нестеренко М. Роль Національного банку України в системі грошово-кредитного регулювання // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2005. - № 1. - С. 187-191
4. Національний банк України : [Електронний ресурс] / Національний банк України: Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
5. Новини Національного банку України: [Електронний ресурс] / Новини Національного банку: Режим доступу: <http://ubanks.com.ua/ru/adr/nbu/>